



# Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu - III

MERSİN ve DOĞU AKDENİZ

BİLDİRİLER KİTABI



TÜRK DENİZ TİCARETİ TARİHİ SEMPOZYUMU- III  
MERSİN ve DOĞU AKDENİZ  
7-8 Nisan 2011

**BİLDİRİLER  
KİTABI**



EDİTÖR  
Prof.Dr. Fevzi DEMİR

**TÜRK DENİZ TİCARETİ TARİHİ SEMPOZYUMU III**  
**MERSİN ve DOĞU AKDENİZ**  
**7-8 Nisan 2011**

**BİLDİRİLER**

**EDİTÖR**

**Prof.Dr. Fevzi DEMİR**

© Yayınlanan bildiri metinlerindeki yazı, fotoğraf, harita, illüstrasyon, yazım, noktalama vb. konusundaki tüm sorumluluklar bildirilerin yazarlarına aittir.

Mersin Valiliği himayelerinde Mersin Üniversitesi ve Mersin Deniz Ticaret Odası tarafından ortaklaşa düzenlenen Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-III Mersin ve Doğu Akdeniz Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Mersin Deniz Ticaret Odası tarafından bastırılmıştır.

Birinci Baskı:

Eylül 2011 Mersin

Baskı:

Merkez

Umur Basım ve Kırtasiye San. ve Tic. A.Ş.  
Esenkent Mah. Dudullu Org. San. Böl. 2. Cadde No: 5 34776 Ümraniye / İstanbul  
Tel: 0 216 645 62 00 Faks: 0 216 420 04 35  
www.umur.com.tr

Antalya Bölge

Akdeniz San. Sitesi 5008 Sokak No: 23 Antalya  
Tel: 0 242 221 11 96 Faks: 0 242 221 46 15

# TÜRK DENİZ TİCARETİ TARİHİ SEMPOZYUMU - III

## MERSİN ve DOĞU AKDENİZ

7-8 Nisan 2011

### ONUR KURULU

Hasan Basri GÜZELOĞLU	Mersin Valisi
Macit ÖZCAN	Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı
Prof.Dr. K. Suha AYDIN	Mersin Üniversitesi Rektörü
M. Cihat LOKMANOĞLU	Mersin Deniz Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı

### BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof.Dr. Bayram BAYRAKTAR	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr. Fevzi DEMİR	Mersin Üniversitesi
Prof.Dr. Güldem CERİT	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof.Dr. H. Çetin BEDESTENCİ	Çağ Üniversitesi
Prof.Dr. Muammer TEKEOĞLU	Çukurova Üniversitesi
Prof.Dr. Selahattin KURU	Toros Üniversitesi
Prof.Dr. Serra DURUGÖNÜL	Mersin Üniversitesi
Prof.Dr. Şerife YORULMAZ	Mersin Üniversitesi
Doç.Dr. Kemal ARI	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr. İbrahim BOZKURT	Mersin Üniversitesi
Yrd.Doç.Dr.Şenay ÖZDEMİR GÜMÜŞ	Mersin Üniversitesi

### DÜZENLEME KURULU

Prof.Dr. Yüksel ÖZDEMİR	Mersin Üniversitesi
Korer ÖZBENLİ	Mersin Deniz Ticaret Odası
Doç.Dr. Hüseyin ÖZBİLGİN	Mersin Üniversitesi
Halil DELİBAŞ	Mersin Deniz Ticaret Odası
Ali YAVUZ	Mersin Deniz Ticaret Odası
Eser OLGUNCAN	Mersin Üniversitesi
Özgül BERBER YAĞDIRAN	Mersin Üniversitesi

## İÇİNDEKİLER

### Sempozyum Açılış Konuşmaları

Mersin Deniz Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı M. Cihat LOKMANOĞLU'nun konuşmaları .....	5
Mersin Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. K. Suha AYDIN'ın Konuşmaları .....	5
Mersin Valisi Hasan Basri GÜZELOĞLU'nun Konuşmaları .....	6

### Açılış Oturumu

<i>İktisat ve Deniz Ticaret Tarihinde Doğu Akdeniz ve Mersin'e Nasıl Yaklaşılmalı?</i> .....	8
Mehmet GENÇ	
Prof.Dr. Ahmet TABAKOĞLU .....	13
Prof.Dr. İdris BOSTAN .....	18

### 1- Oturum

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Mustafa ŞAHİN

<i>DeneySEL Arkeoloji: Antik Çağda Doğu Akdeniz'de Deniz Ticareti ve Uluburun Gemisi</i> .....	24
Osman ERKUT	
<i>Myndos Mangal Ataşları Işığında Akdeniz'de Ticari İlişkiler</i> .....	32
Prof.Dr. Mustafa ŞAHİN	
<i>Antikçağ'da Akdeniz'de Ticaret ve Korsanlık</i> .....	36
Doç.Dr. Murat DURUKAN	
<i>Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Deniz Yoluyla Yapılan Sanat Eserleri Ticareti</i> .....	51
Prof.Dr. Serra DURUGÖNÜL	
<i>Mersin'in Antik Dönem Ticaret Tarihinde Soli Pompeipolis Limanı</i> .....	56
Prof.Dr. Remzi YAĞCI	

### 2. Oturum

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Zeki ARIKAN

<i>F. Braudel, F. Tabak ve J. Attali'den Birkaç Görüntü Eşliğinde Doğu Akdeniz'e Ticaretin Uzun Tarihi İçinden Bakmak</i> .....	65
Prof.Dr. Fevzi DEMİR	
<i>Türk Deniz Ticaretinde Güvertesiz Gemiler; Şat, Mavna, Salapurya ve Diğerleri</i> .....	83
Dr. Sinan ÇAKIR, Ümit ÜLGEN	
<i>Akdeniz Dünyasının Bilinen İlk Denizcilik Kanunu: Rodos Avarya Kanunu</i> .....	93
Doç.Dr. Efrumiye ERTEKİN	

### 3. Oturum

Oturum Başkanı: Mehmet GENÇ

*Beylikler Döneminde Antalya Limanı* .....105

Prof.Dr. Zeki ARIKAN

*XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi* .....115

Fatma Akkuş YİĞİT

*16. Yüzyılda Alman Seyahatnamelerine Göre Doğu Akdeniz Limanları: Trablusşam, Yafa ve İskenderiye* .....123

Ergun ÖZSOY

*Domenico Trevisan'ın Venedik'ten Mısır'a Akdeniz Yolculuğu* .....133

Yrd.Doç.Dr. T.Tolga GÜMÜŞ

### 4. Oturum

Oturum Başkanı: Prof.Dr. İdris BOSTAN

*XIX. Yüzyıl Başlarında İçel Limanları* .....139

Ensar KÖSE

*XIX. Yüzyıl Başlarında Tarsus İskelesi ve Doğu Akdeniz Ticareti* .....163

Arş.Gör. Songül ULUTAŞ

*Osmanlı Arşiv Belgelerinde Erdemli Alata İskelesi ve Ticari Potansiyeli* .....187

Mehmet MAZAK

*İskenderiye'de Vapur Düdüklere: Mısır Meselesinin Bir Vechesi* .....193

Arş.Gör. M.Emre KILIÇASLAN

### 5. Oturum

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Güldem CERİT

*Batılı Devletlerin Akdeniz'de Yaptıkları Ticarete Kıbrıs Adasının Rolü* .....199

Doç.Dr. Ali Efdal ÖZKUL

*Venedik-Mısır Deniz Ticareti: Venedikli Bir Tüccarın Mısır'da İflası* .....221

Yrd.Doç.Dr. Metin Ziya KÖSE

*19. Yüzyılın Sonunda Kaçakçılığa Karşı Adana Vilayeti Kıyılarının Güvenliğinin Sağlanması* .....231

Yrd.Doç.Dr. Şenay ÖZDEMİR GÜMÜŞ

*Ceyhan Terminali Aracılığıyla Taşınan Ham Petrolün Dünya Pazarlarına Ulaştırılması: Bu Dağıtımdaki Türk Tanker Filosunun Payının Tarihsel Gelişimi*.....241

Barış KULEYİN, Alev GÖZCÜ

## 6. Oturum

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Ahmet TABAKOĞLU

*Doğu Akdeniz'de Deniz Fenerleri* .....268

Yrd.Doç.Dr. M.Taner ALBAYRAK

*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Mersin'in Deniz Ticareti Yönünden Öne Çıkmasını Sağlayan Çevresel Etkenler ve Ali Cenani Bey'in Notları* .....288

Doç.Dr. Kemal ARI

*II. Dünya Savaşı Yıllarında Mersin Limanı* .....310

Yrd.Doç.Dr. İbrahim BOZKURT

### Poster Bildiriler

*Arkeolojik ve Tarihsel Bulgular Işığında Ortaçağ'da Mersin ve Çevresinde Deniz Ticareti* .....327

Doç.Dr. Ergün LAFLI

*Geçmişten Günümüze Denizcilik İçin Oşinografi ve Meteoroloji* .....335

Yrd.Doç.Dr. Fulya YÜCESOY ERYILMAZ, Yrd.Doç.Dr. Mustafa ERYILMAZ

**Sempozyum Genel Değerlendirme: Oturum Başkanları** .....353

Prof. Dr. Zeki ARIKAN

Mehmet GENÇ

Prof. Dr. İdris BOSTAN

Prof. Dr. Güldem CERİT

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU

Sempozyumdan Görüntüler .....356

## Myndos Mangal Ataşları Işığında Akdeniz'de Ticari İlişkiler

Prof.Dr. Mustafa ŞAHİN

Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

[mustafasahin@uludag.edu.tr](mailto:mustafasahin@uludag.edu.tr)

### Özet

Bu bildirin konusu Myndos kazılarda bulunan mangal tutaçlarına göre Akdeniz'e kıyısı bulunan kentler arasındaki olası ticari ilişkileri irdeleyerek, kentler arasındaki ilişkilere dikkat çekmektir. Söz konusu ataşlar 2005 yılından beri sürdürülen arkeolojik kazılarda bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Myndos, mangal, tutaç, deniz ticareti, Karia.

### Abstract

A topic of the article is braziers, which have been found in the excavation of Myndos. Our aim is to call attention to a connection between cities by explicate commercial connection of cities that were located on the banks of the Mediterranean. The braziers have been found the excavation of Myndos since 2005.

Keywords: Myndos, brazier, attach, sea trade, Caria.

Bu çalışmada değişik tarihlerde Myndos kazılarında bulunan bir grup mangal tutacının tipinden hareketle Akdeniz'deki ticari ilişkilere değinilecektir. Myndos, Karia Bölgesinde Halikarnassos (Bodrum) Yarımadasının en batı ucunda yer alan bir kıyı kentidir. Kentte 2005 yılından bu yana arkeolojik kazılara devam edilmektedir. Bu kazılar esnasında değişik sektörlerden mangallara ait 19 parça bulunmuştur; bunlardan iki tanesi mangal gövdesine, 17 tanesi de tutaç bölümüne aittir.

Kalıpta şekillendirilmiş olan mangal tutaçlarına ait çok sayıdaki örnek başta Anadolu olmak üzere, Kıta Yunanistan, Ege Adaları, İtalya, Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'nın kıyı kentlerinde açığa çıkartılmıştır (Şahin 2001: 126 vd.). Hellenistik çağda moda olan mangallara ait benzer parçaların nerede ise Akdeniz kıyılarının tamamında bulunması, kentlerin deniz yolu ile birbirleri ile sıkı bir ilişki kurduğuna işaret etmektedir..

Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesinde yer alan mangal tutaçlarına göre, Halikarnassos civarında mangal üretmiş olan işliklerin varlığından söz etmek olasıdır (Şahin 1999/2000: 72 vd.). Atölyelerin bulunduğu kentler arasında Knidos'un da yer aldığı düşünülürse (Şahin 2003: 77 vd.), "Ege Tipi" olarak adlandırılan grubun üretim yeri olarak Karia Bölgesi ağırlık kazanacaktır.

Bugüne kadar gün ışığına çıkartılan Myndos tutaçlarına göre, satyr başlarının bulunduğu örnekler ağırlıktadır. Kullanılan figürleri başlıca üç küme altında toplamak olasıdır: Sarmaşık çelenkli olanlar, dik saçlı olanlar ve başlarına pilos bulunanlar. Biz terrakotta maskelerden hareketle, bunların tiyatro oyunlarında kullanılan karakterler olduğunu düşünüyoruz (Şahin 1999/2000: 75 vd.): Genel olarak, dik saçlılar ve boynuzcuklu olanlar tragedialarda, sarmaşık çelenkliler satyr oyunlarında, piloslular ise komedialarda kullanılan maskeler ile ilişki içerisindedirler.



Beş örnekle temsil edilen ilk grupta yer alan satyr başlarında saç, alın ortasından ikiye ayrılarak yukarı doğru taranmıştır (Resim 1). Baş, önce köşeli, sonra ise kemer şeklindeki iç içe iki çerçeve içerisinde yer almaktadır. Kaşlar kalın ve hafif çatıktır. Göz kapakları etlidir. Kulaklar satyr fizyonomisine uygun şekilde sivri işlenmiştir. Ağız hafif aralık bırakılmıştır. Uzun bıyık aşağı doğru hafif genişleyen sakal ile birleşmiştir. Bu grubun en çok dikkat çeken karakteristik özelliği en üst sıradaki saç sırasının spatula ile diğerlerinden belirgin şekilde kısa bir çizgi ile ayrılmasıdır. Böylece en üst sırada her iki yana uzanan kavis sırası diğerlerinden soyutlanmıştır. Örnekler arasında yer alan tutaçlardan birisinde kalıptan alınma esnasında üretim aşamasında oluşan bir deformasyon dikkat çekmektedir (Resim 2). Bilindiği gibi ihraç ürünlerinde kaliteye önem verilmektedir. Bu durumda tipin üretildiği atölyenin yeri konusunda Halikarnassos Yarımadasının da göz önünde bulundurulması doğru olacaktır (Şahin 1999/2000: 73 vd.). Bu varsayımımızı benzer örneklerin ağırlıkla Knidos (35 adet örnek) ve Halikarnassos'da (6 adet örnek) bulunmuş olması da desteklemektedir (Şahin 2001: 102 vd Ha 33 – Ha 40; Şahin 2003: 14 vd. Hhek 1- Hhek 41). Ayrıca benzer örneklerin Didyma (Şahin 2003: 29 Hhek 42), Xanthos (Şahin 2003: 29 Hhek 43), Delos (Şahin 2003: 29 Hhek 44 – Hhek 46), Samos (Şahin 2003: 29 Hhek 47), Knossos (Şahin 2003: 29 Hhek 48- Hhek 50), Thera (Şahin 2003: 29 Hhek 51- Hhek 52), Amorgos (Şahin 2003: 29 Hhek 53), Atina (Şahin 2003: 29 Hhek 54- Hhek 55), Pella (Şahin 2003: 29 Hhek 56), Paphos (Şahin 2003: 29 Hhek 57), Lilybaion (Şahin 2003: 29 Hhek 58), Akko (Şahin 2003: 29 vd. Hhek 59 – Hhek 61) ve İskenderiye'de (Şahin 2003: 30 Hhek 66) bulunduğu bilinmektedir.

Myndos tutaçları arasında bu tipin bir diğer varyantı daha bulunmaktadır (Resim 3-4). Tutaç üzerinde yine saç yukarı doğru dikilmiş bir satyr başı yer almaktadır. Ancak bu defa farklı olarak başı çevreleyen kemer yoktur ve saçlar taranmadan dağınık bir şekilde bırakılmıştır. Ayrıca alnın ortasında iki boynuzcuk ve başı çevreleyen sarmaşık çelenginin yaprakları dikkat çekmektedir. Alın kırışıklıkları derin kanallarla belirlenmiş, göz bebekleri özellikle vurgulanmıştır. Benzer örneklerden 8 adet Knidos'ta (Şahin 2003: 35 vd HD 1 – HD 8), 2 adet Delos'ta (Şahin 2003: 37 vd HD 9 – HD 10) ve bir adet Naukratis'te (Şahin 2003: 37 vd HD 11) bilinmektedir.

Myndos tutaçları arasında yer alan bir diğer tipte bu defa başın üzerinde bir pilos bulunmaktadır (Resim 5). Başı yine köşeli bir çerçeve sınırlar. Pilonun tepesi çerçeve çizgisinin dışına taşmıştır. Alın üzerinde saç perçemi dikkat çekmektedir. Perçem, yan yana sıralanan düz plastik çizgilerden üç öbek şeklinde işlenmiştir. Ortadaki öbek, her iki yandan burun köküne doğru uzatılmıştır. Böylece alın üzerinde üçgen bir görüntü oluşmuştur. Kulaklar, kepçe şeklinde her iki tarafta zemin üzerine monte edilmiş gibi durmaktadır. Bu tipin en fazla benzer örneğini üçer adet tutaçla Halikarnassos (Şahin 2003: 39 vd PAtH-Ia 2 - PAtH-Ia 4) ve İsrail'de (Şahin 2003: 40 vd PAtH-Ia 8-9 ve PAtH-Ia 12) görüyoruz. Bunların dışında Knidos (Şahin 2003: 40 PAtH-Ia 1), Atina (Şahin 2003: 40 PAtH-Ia 5), Lilybaion (Şahin 2003: 40 PAtH-Ia 6), Byrsa (Şahin 2003: 40 PAtH-Ia 7) ve İskenderiye'de (Şahin 2003: 40 vd. PAtH-Ia 10) örnekler bulunmaktadır.

Myndos tutaçları arasında en büyük grubu 7 örnekle sarmaşık çelenkli satyr başları oluşturmaktadır (Resim 6). Bu tipte baş iki kademeli köşeli çerçeve içerisinde yer almaktadır. Başın üzerinde saçları gizleyen bir sarmaşık çelengi bulunmaktadır. Kaşlar kalın ve geniş yay çizmektedir. Alın kırışıklığı, kaşların arasına gelecek şekilde alt alta plastik çizgiler şeklinde gösterilmiştir. Burun küçüktür. Bıyıklar üst dudak üzerine doğru taranarak ağız kenarından sakala kadar indirilmiştir. Aşağı doğru genişleyen sakal yan yana plastik çizgilerden oluşmaktadır. Baş ile üst çerçeve arasında diğer tiplerden farklı olarak geniş bir boş alan bulunmaktadır. Bu tipe

benzer en fazla örnek 27 tutaçla Knidos'ta bulunmuştur (Şahin 2003: 8 vd. EHer 1- EHer 27). Bunu altı örnekle Halikarnassos takip eder (Şahin 2003: 12 EHer 28 - EHer 34). Bu tipe ait benzer örnekler ayrıca Milet (Şahin 2003: 13 EHer 35), Samos (Şahin 2003: 13 EHer 36), Thera (Şahin 2003: 13 EHer 37) ve Caesaraea'da (Şahin 2003: 13 EHer 38) bulunmuştur.

Sonuç olarak sınırlı sayıdaki mangal tutacı nedeni ile üretim yapılan kentler arasına Myndos'un da yer alıp almadığını henüz bilemiyoruz. Ancak, özellikle "Ege Tipi" tipi olarak isimlendirilen tipi üreten atölyenin Halikarnassos ve Knidos kentlerinin etki sahası içerisinde kalan bir yerde olduğu tahmin edilmektedir (Şahin 2000: 71 vd). Myndos tutaçlarının da bunlara eklenmesi bu hipotezi iyice güçlendirmektedir.

Myndos mangalları ile benzer örneklerin karşılaştırılmaları sonucuna elde edilen bir diğer önemli sonuç, kıyı Karia'da bulunan atölye veya atölyelerde üretilen mangalların Akdeniz'e kıyısı bulunan diğer kentlere ihraç edilmiş olmasıdır. Benzer örneklerin Knidos ve Halikarnassos dışında, Didyma, Xanthos, Milet, Delos, Samos, Knossos, Thera, Amorgos, Atina, Pella, Byrsa, Paphos, Lilybaion, Caesaraea, Akko, İskenderiye ve Naukratis'te bulunmuş olması, Hellenistik çağda, İtalya'dan Yunanistan'a, Ege Adalarından Anadolu'nun kıyı kentlerine, Kıbrıs'tan Yakın Doğu'ya, Mısır'dan Kuzey Afrika'ya doğru bir ticari ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır.

#### Kaynakça

Şahin, M. (1999/2000), "Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Mangal Tutacı", Adalya 4, 2000, 61-90.

Şahin, M. (2001), "Hellenistic braziers in the British Museum: trade contacts between ancient Mediterranean cities", Anatolian Studies 51, 2001, 91-132.

Şahin, M. (2003), Hellenistische Kohlenbecken mit figürlich verzierten Attaschen aus Knidos. U. Mandel, R. Özgan, W. Raeck (Editörler) Knidos Studien III, Paderborn: Bibliopolis.



Resim 1



Resim 2



Resim 4



Resim 3



Resim 5



Resim 6